

VERBODEN VERSMAAD VERBRAND VERGUISD VERGETEN NIEUWSBRIEF

NIEUWSBRIEF KRITISCHE KLASSIEKEN • NUMMER 1 • VOORJAAR 2011

KRITISCHE KLASSIEKEN 1

Een Surinaamse Nederlander in de Spaanse burgeroorlog

1937

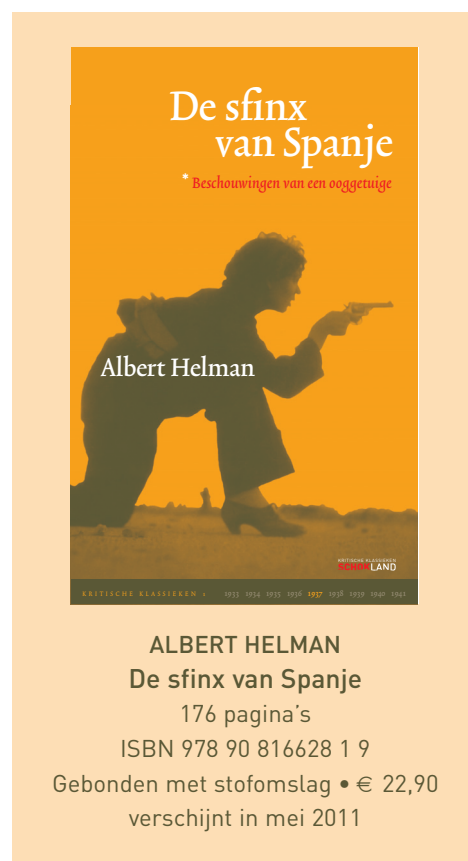
De van oorsprong Surinaamse schrijver Albert Helman is vooral bekend van zijn in 1931 verschenen anti-koloniale roman *De stille plantage*. Minder bekend is dat hij van 1932 tot 1937 als verslaggever van o.a. *De Nieuwe Rotterdamse Courant (NRC)* en *De Groene Amsterdammer* in Spanje verbleef. In *De sfinx van Spanje* beschrijft de stilist Helman zijn waarnemingen in het Spanje tijdens het begin en de eerste jaren van de Spaanse Burgeroorlog.

In *De sfinx van Spanje* doet Helman meer dan beschrijven wat hij direct aan den lijve meemaakt in het Spanje vanaf juli 1936, het moment waarop de generaals onder leiding van Franco hun opstand tegen de wettig gekozen republikeinse regering beginnen. Niet voor niets luidt de ondertitel *beschouwingen van een ooggetuige*, en beschouwingen geeft Helman volop. Over de ontstaansgeschiedenis van Spanje en de actuele politieke situatie die tot de burgeroorlog leidden, over de ontwikkeling van de (volks)cultuur, over de rol van de vrouw in het algemeen en tijdens de revolutie in het bijzonder, over de rol en positie van Kerk en religie en dus uiteindelijk over de sfinx van Spanje — waarmee Helman de aard en psyche van de Spanjaard bedoelt die hij probeert te duiden.

Helman geeft bovendien een goed inzicht in de verschillende strijdende partijen en hun belangen, zowel aan de kant van de fascistische Rebellen als van de Republikeinen. Helman is daarin allesbehalve een neutrale toeschouwer: zonder te kiezen voor één van de partijen aan de kant van de Republikeinen, kiest Helman wél partij voor de Republikeinse kant, waar de tegenstrijdigheden tussen de verschillende fracties zich, naarmate de burgeroorlog vordert, steeds scher-

per doen gelden. De betrokkenheid van Helman met de verdedigers van de Republiek doet denken aan de manier waarop George Orwell in *Saluut aan Catalonië* zijn eigen verbondenheid met de Republikeinen beschrijft. Dat *De sfinx van Spanje* wel wat van Orwells herinneringen weg heeft is niet zo raar: beide schrijvers kenden elkaar en deelden een kantoor in Barcelona. Maar waar Orwell daadwerkelijk deelneemt aan de gewapende strijd en zich aansluit bij de milities van de POUM (een revolutionaire links-communistische partij), komt Helman tot de conclusie dat in zijn handen de pen een beter wapen is dan het geweer.

Helman eindigt zijn *Sfinx van Spanje* in 1937, toen de burgeroorlog nog in volle gang was. De afloop ervan heeft hij dan ook niet kunnen beschrijven. Wél ziet hij het revolutionaire karakter van de strijd tegen de fascistten langzaam verlopen en de belangen van de individuele Spanjaard opgeofferd worden aan die van de grote spelers op het wereldtoneel, vooral dankzij de ambigue rol van de Spaanse communisten, die aan de leiband lopen van Moskou en de Komintern. Al in 1937 had Helman in de gaten dat wat zich in Spanje afspeelde in feite de voorbode was van een 'Europese oorlog' tussen Duits-

land en Italië aan de ene kant tegen een alliantie van Engeland, Frankrijk en de Sovjet-Unie aan de andere kant. Zijn hoop dat de inzet van de Spaanse bevolking niet voor niets zal zijn geweest, zou al gauw in bloed gesmoord worden.

Michiel van Kempen, bijzonder hoogleraar West-Indische Letteren aan de UvA en beoogd biograaf van Helman, schreef het nawoord bij deze uitgave. [NB]

* Klassiekers uit de kritische literatuur

IN VOORBEREIDING 2012

Ernst Toller - Een jeugd in Duitsland (mémoires 1893-1924)
Elio Vittorini - Milaan '44 (roman uit 1945)

IN VOORBEREIDING 2013

Nico Rost - Goethe in Dachau (dagboek 1944/45)
Upton Sinclair - De jungle (roman uit 1905)

KRITISCHE KLASSIEKEN
SCHOKLAND

Uitgeverij Schokland
Dorpsstraat 27 • 3732 HG De Bilt
info@kritischeklassieken.nl
www.kritischeklassieken.nl

Duitse pubers in verzet tegen de nazi's

1973

Lont is de eerste roman van Franz Josef Degenhardt, die in Duitsland vooral bekend is geworden als componist en liedjeszanger.

Over het fascisme en in het bijzonder over de Tweede Wereldoorlog zijn, ook in Duitsland, de nodige romans en verhalen geschreven. Wat *Lont* bijzonder maakt is dat de roman is geschreven vanuit het perspectief van kinderen: de veertienjarige Fänä Spormann en zijn kameraden, van wie de vaders in de oorlog zijn gesneuveld, door de nazi's omgebracht of naar het concentratiekamp zijn weggevoerd.

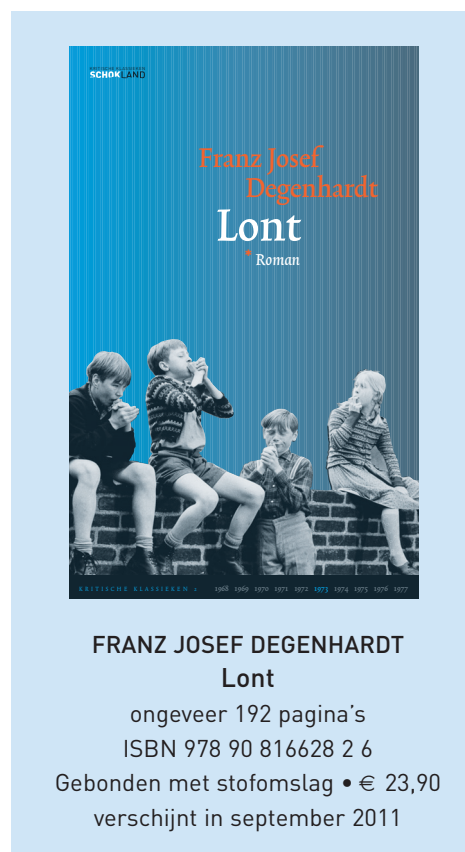
In de door honger geteisterde eindfase van Duitslands verloren oorlog slachten de kinderen paarden, steken de lont in goederenwagens, spelen Mozarts sonate in A grote terts op de mondharmonica en werken samen met de Ondergrondse. Als halve wezen groeien ze in hun grauwe fabriekswijk op tussen bestorven en onbestorven weduwen, dwangarbeiders, vluchtelingen en verzetsstrijders. Onder de ogen van de nazi's, die het daar voorlopig nog voor het zeggen hebben, stelen Fänä, Sugga, Viehmann, Tünemann en Zünder zeshonderd liter wijn en vervoeren ze springstoffen en wapens. De muur van Meuhrig is hun vaste uitkijkpost en plaats van bezinning. Daar zijn ze soms ook weer even kinderen. Maar in hun Elzengrot verbergen ze voortvluchtige vijanden van het Derde Rijk of graaien al meisjes en vrouwen onder hun rokken. Tot de overlevende vaders weer terugkomen.

Degenhardt werd geboren in 1931 en debuteerde in 1963 als zanger. In de loop van de jaren werden zijn liedjes steeds maatschappijkritischer en liepen daarmee in de pas met de ontwikkeling die Degenhardt zelf doormaakte. In de jaren 1967/68 kwam hij in contact met de radicale studenten en de ApO (buitenparlementaire oppositie), die hij als lid van een advocatencollectief verdedigde. Vanaf 1961 lid van de SPD, werd hij in 1971 uit de partij gezet. Hij was het steeds minder eens met de koers van de sociaaldemocraten, die samenwerking met de CDU en FDP nastreefden. Degenhardt daarentegen was een voorstander van de volksfrontpolitiek, van samenwerking met communisten en andere linkse stromingen. In 1971 riep hij bij de verkiezingen voor de landdag van Sleeswijk-

Holstein de kiezers op om op de communistische DKP te stemmen, wat voor de leiding van de SPD aanleiding was voor zijn roeyement. In 1973 verscheen, na een tiental platen, ineens de roman *Lont*. Deze overstap naar het proza is echter niet zo groot als het lijkt. Degenhardt heeft zelf zijn liedjes als 'gezongen verhalen' omschreven en Fänä Spormann, de hoofdpersoon uit het boek, komt ook al voor in zijn liedjes.

“Herma Schulte zei: die vlag, jongen, dat is iets heel bijzonders. Dat is meer dan een doek. Natuurlijk niet zoals de anderen brullen in hun lied, dat de vlag meer zou zijn dan de dood. Onzin is dat. Maar voor ons is de vlag, nou ja zo iets geefje nooit aan de anderen, en verbranden wilden we ze onder geen beding.”

In Duitsland zijn er sinds 1973, het jaar dat *Lont* verscheen, zo'n honderdduizend exemplaren over de toonbank gegaan. In Nederland is het bij de eerste druk gebleven. Reden genoeg voor Uitgeverij Schokland om deze vergeten roman opnieuw uit te geven in de hoop dat de waardering nu wél volgt.

Gerrit Bussink, die inmiddels zo'n honderd werken uit de Duitse literatuur vertaalde — waaronder werk van Uwe Timm, Peter Handke en Botho Strauss — heeft voor deze uitgave de vertaling herzien. *Lont* was één van zijn eerste vertalingen. Bussink schreef ook een geactualiseerd nawoord bij deze uitgave. [NB]

Met een abonnement helpt u ons verder op weg!

In de reeks Kritische Klassieken geven wij ieder jaar twee á drie klassiekers uit de kritische literatuur uit. Kritische Klassieken zijn boeken die versmaad, verboden, verguisd, verbrand of inmiddels vergeten zijn, niet meer worden uitgegeven, niet of moeilijk meer verkrijgbaar zijn of zelfs nog nooit in het Nederlands vertaald. Uitgeverij Schokland wil een aantal van deze belangrijke titels opnieuw onder de aandacht van het lezerspubliek brengen.

U - als kritische lezer - kunt de Kritische Klassieken natuurlijk gewoon in de boekhandel kopen of bestellen. Maar misschien wilt u ons een extra steuntje in de rug geven. Met een **jaarabonnement** geeft u ons een stevige basis en verzekert u onze titels van een gegarandeerde minimumoplage. U investeert daarmee in de toekomst van deze kwaliteitsreeks. Het jaarabonnement 2011 bestaat uit *De sfinx van Spanje* en *Lont*. Voor € 46,80 ontvangt u beide titels zonder extra portokosten thuisbezorgd!

→ Ga naar www.kritischeklassieken.nl om een abonnement te nemen!